

Prawo uchwalone dnia 3 Maia r. 1791 : ustawa rządowa

Adres URL obiektu

<https://polona.pl/preview/3e6f4a1b-d96f-448b-9298-5de5cbbd1d36>

Data wygenerowania dokumentu pdf

30.04.2026

POLONA/

Informacje

Tytuł ujednolicony

Prawo uchwalone dnia 3 Maia r. 1791 : ustawa rządowa

Adres wydawniczy

[S.l. : s.n., post 3 V 1791].

Data powstania dokumentu

1791-01-01

Język

polski

Sygnatura

SD XVIII.1.4299

Prawa do utworu

Domena Publiczna. Wolno wielokrotnie, zmieniać i rozpowszechniać oraz wykonywać utwór, nawet w celach komercyjnych, bez konieczności pytania o zgodę. Wykorzystując utwór należy pamiętać o poszanowaniu autorskich praw osobistych Twórcy.

Źródło

Biblioteka Narodowa

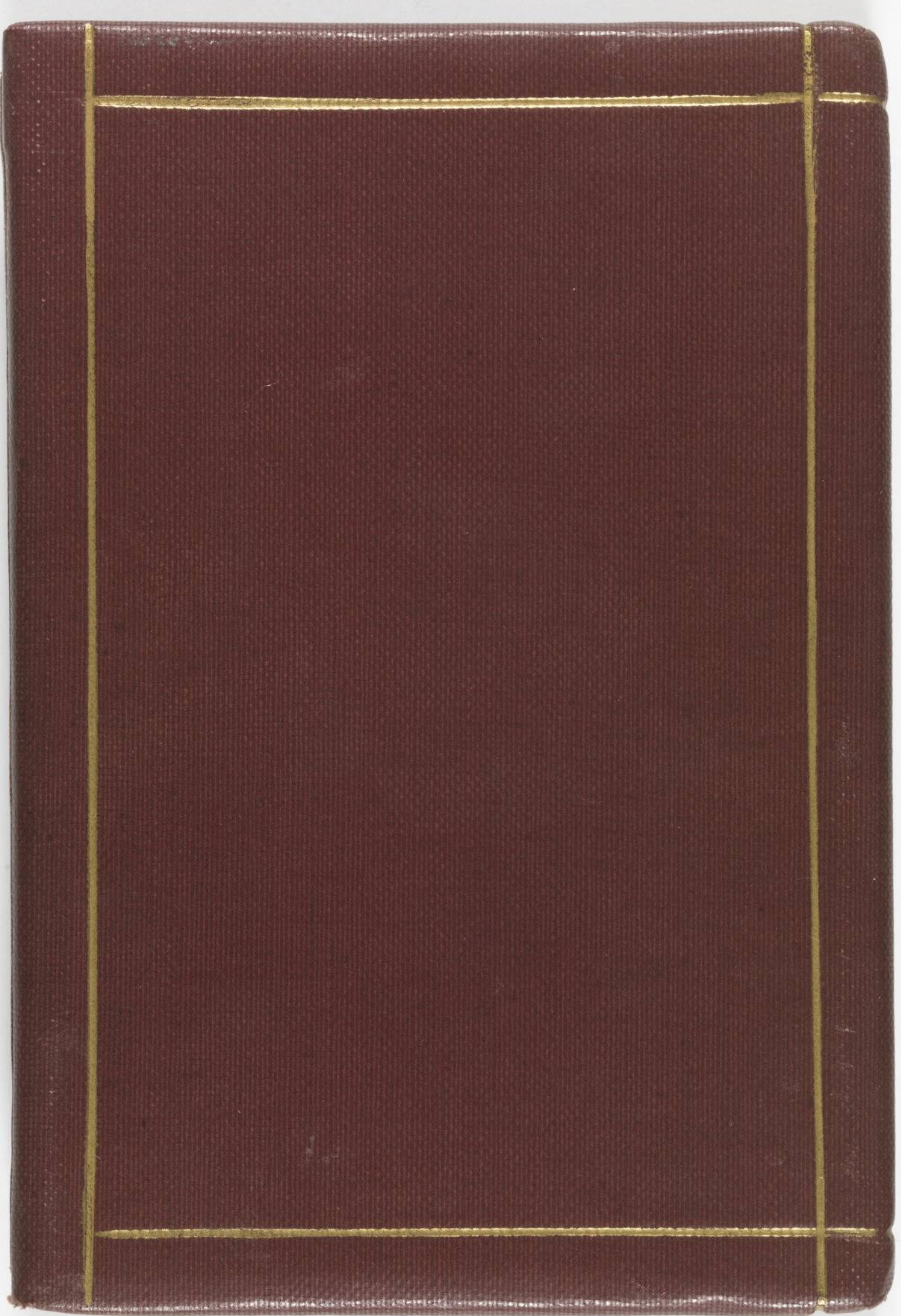
PRAWO UCHWALONE

Dnia 3. Maja R. 1791.

USTAWA RZĄDOWA

*Rekwiżycja jest wydana w tym sa-
mym Roku, kiedy to Prawo zostało
uchwalone; dla pamiętki zachowa-
ć się.*

J. Cyniński

*Le Comte Szostowski
Représentaire du Grand Duché de Lithuanie*

C. Antonini del. inc.

*Ten bilet jest ofiarowany od Ziomków moich
w Rzymie.*

BN. XVIII. 1.4299

(księża żelazna)

RAWO UCHWALONE

DEPT. OF THE INTERIOR

ANNALS OF THE INTERIOR

USTAWA RZĄDOWA

W IMIE BOGA W TROJCY

ŚWIĘTEY JEDYNEGO.

STANISŁAW AUGUST

Z BOZEY ŁASKI Y WOLI NARODU

K R O L P O L S K I,

*Wielki Xiążę Litewski, Ruski, Pruski,
Mazowiecki, Zmudzki, Kiiowski, Wołyń-
ski, Podolski, Podlaski, Inflantki, Smo-
leński, Siewierski i Czerniechowski,*

w r a z

*z Stanami Skonfederowanemi w Lubie
podwoyney, Narod Polski Reprezen-
tującemi.*

UZNAIĄC, iż Los Nas wszystkich
od ugruntowania i wydoskonalenia,
Konstytucyi Narodowej jedynie za-
wiś, długim doświadczeniem pozna-
wszy zadawnione Rządu Naszego wa-

dy, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje, i z tej dogorywającej chwili, która Nas samym sobie wróciła, wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą, exystencyą polityczną, niepodległość zewnętrzną, i wolność wewnętrzną Narodu, którego los w ręce Nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych pokoleń zasłużyć, mimo przeszkod, które w Nas namiętności sprawować mogą, dla Dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia Ojczyzny Naszej, i jej granic, z największą stałością ducha ninieyszą Konstytucyą uchwalamy, i tę całkowicie za świętą, za niewzruszoną deklarujemy, dopokiby Narod w czasie Prawem przepisany wyrażną wolą swoją nieuznał potrzeby odmienienia w niej jakiego Artykułu: Do której to Konstytucyi dalsze Ustawy Seymu teraznieyszego we wszystkim stosować się mają.

I.

Religia Panująca.

Religią Narodową panującą, jest i będzie Wiara Święta Rzymska Katolicka, ze wszystkimi Jey Prawami. Przeyście od Wiary panującey do jakiegokolwiek wyznania, jest zabronione pod karami Apostazyi. Ze zaś taż sama Wiara Święta, przykazuje Nam kochać bliźnich Naszych; przeto wszystkim ludziom jakiegokolwiek bądź wyznania, pokoy w Wierze i Opiekę Rządową winniśmy, i dla tego wszelkich obrządkow, i Religii wolność, w Kraiach Polskich, podług Ustaw Kraiowych, waruiemy.

II.

Szlachta Ziemianie.

Szanując pamięć Przodkow Naszych, jako Fundatorów Rządu wolnego, Stanowi Szlacheckiemu wszystkie swobody, wolności, prerogatywy, pierwszeństwa w życiu prywatnym, i publi-

cznym nayuroczyściey zapewniamy ;
 fzczegulniey zaś Prawa, Statuta i Przy-
 wileie Temu Stanowi od Kazimierza
 Wielkiego, Ludwika Węgierskiego,
 Władysława Jagiełły, i Witolda Brata
 Jego Wielkiego Xiążęcia Litewskiego,
 niemniey od Władysława, i Kazimie-
 rza Jagiellończykow, od Jana Alberta,
 Alexandra, i Zygmunta Pierwszego
 Braci, od Zygmunta Augusta ostatnie-
 go z Linii Jagiellońskiej, sprawiedli-
 wie, i prawnie nadane, utwierdzamy,
 zapewniamy, i za niewzruszone uzna-
 iemy. Godność Stanu Szlacheckiego
 w Polfcze, za równą wszelkim sto-
 pniom Szlactwa gdziekolwiek uży-
 wanym przyznaiemy. Wszystkę Szla-
 chtę równemi bydź między sobą uznaje-
 my nie tylko co do starania się o Urzę-
 dy, i o sprawowanie posług Oyczyźnie,
 honor, sławę, pożytek przynoszących,
 ale oraz co do równego używania
 Przywileiow i Prerogatyw Stanowi
 Szlacheckiemu służących. Nadewszy-
 Źko zaś Prawa bezpieczeństwa osobi-

tego, i wolności osobistej, własności gruntowych i ruchomej, tak, jak od wieków każdemu służyły, świątobliwość, nienaruszenie zachowane mieć chcemy, i zachowujemy; zaręczając nayuroczyściej, iż przeciwko własności czyieykolwiek żadney odmiany, lub excepcyi w Prawie niedopuszczamy; owżem naywyższa Władza Kraiowa, i Rząd przez Nią ustanowiony, żadnych pretenzyi pod pretextem *Iurium Regalium* i jakimkolwiek innym pozorem do własności Obywatelskich, bądź w części, bądź w całości, rościć sobie nie będzie: Dla czego bezpieczeństwo osobiste i wszelką własność komukolwiek z prawa przynależną, jako prawdziwy społeczności węzeł, jako zrzenicę wolności Obywatelskiej szanujemy, zabezpieczamy, utwierdzamy, i aby na potomne czasy szanowane, ubezpieczone i nienaruszone zostawały, mieć chcemy.

Szlachtę za najpierwszych Obrońców wolności, i ninieyszey Konstytu-

cyi uznaiemy ; każdego Szlachcica
cnocie, Obywatelstwu i honorowi, Jey
świętość do fzanowania , Jey trwa-
łość do strzeżenia poruczamy , jako je-
dyną twierdzę Oyczyzny , y swobod
naszych.

III.

Miasta i Mieszczenie.

Prawo na teraznieyszym Seymie
zapadłe, pod Tytułem = *Miasta Nasze
Królewskie wolne w Państwach Rzeczy-
pospolitey* = w zupełności utrzymane
mieć chcemy , i za część ninieyszey
Konstytucyi deklaruujemy , jako Prawo
wolney Szlachcie Polskiej dla bezpie-
czeństwa Ich swobod , i całości wspól-
ney Oyczyzny nową, prawdziwą, i sku-
teczną dające siłę.

IV.

Chłopi Włościanie.

Lud rolniczy , z pod którego ręki
płynie nayobfitsze bogactw Kraio-
wych źródło , który naylicznieyszą

w Narodzie stanowi Ludność, a za-
 tym naydzielniejszą Kraju siłę, tak
 przez sprawiedliwość, ludzkość i o-
 bowiązki Chrześciańskie, jako i
 przez własny Nasz Interes dobrze
 zrozumiany, pod opiekę Prawa i Rzą-
 du Krajowego przyjmujemy, stano-
 wiąc: iż odtąd, jakiebykolwiek swo-
 body, nadania; lub umowy Dziedzice
 z Włościanami dobr swoich auten-
 tycznie ułożyli, czyliby te swobody,
 nadania, i umowy były z Gromada-
 mi, czyli-też z każdym osobno wsi
 Mieszkańcem zrobione, będą stano-
 wić wspólny, i wzajemny obowiązek,
 podług rzetelnego znaczenia warun-
 kow, i opisu zawartego w takowych
 nadaniach i umowach, pod Opiekę
 Rządu Krajowego podpadający. Ukła-
 dy takowe i wynikające z nich obo-
 wiązki przez jednego właściciela
 gruntu dobrowolnie przyjęte, nie
 tylko Jego samego, ale i następcom
 Jego, lub Prawa nabywców tak wiązać
 będą, iż ich nigdy samowolnie odmie-
 niać nie będą mocni. Nawzajem
 Włościanie jakieykolwiek bądź mają-

tności od dobrowolnych Umow, przy-
 iętych nadań, i z niemi złączonych
 powinności, usuwać inaczej się nie
 będą mogli, tylko w takim sposobie,
 i z takimi warunkami, jak w opisach
 tychże umów postanowione mieli,
 które czy na wieczność, czyli do cza-
 su przyięte, ściśle ich obowiązywać
 będą. Zawarowawszy tym sposobem
 Dziedziców przy wszelkich poży-
 tkach od Włościan Im należących, a
 chcąc jak nayskuteczniej zachęcić
 pomnożenie ludności Krajowej, o-
 głaszamy wolność zupełną dla wszy-
 stkich ludzi, tak nowo przybywają-
 cych, jako i tych, którzyby pierwey
 z Kraju oddaliwszy się, teraz do Oy-
 czyny powrócić chcieli, tak dalece:
 iż każdy Człowiek do Państw Rze-
 czypospolitey nowo z któreykolwiek
 strony przybyły, lub powracający,
 jak tylko stanie nogą na ziemi Pol-
 skiej, wolnym jest zupełnie użyć
 przemysłu swego, jak? i gdzie chce,
 wolny jest czynić umowy na osia-
 dłość, roboczną lub czynszową, iak? i
 dopóki się umówi, wolny jest osia-

dać w Mieście, lub na Wsiach, wolny jest mieszkać w Polfzcie, lub do Kraiu, do którego zechce, powrócić, czyniwszy zadosyć obowiązkom, które dobrowolnie na siebie przyjął.

V.

Rząd, czyli oznaczenie Władz Publicznych.

Wszelka Władza w społeczności ludzkiej początek swój bierze z woli Narodu. Aby więc całość Państw, wolność Obywatelska, i porządek społeczności w równey wadze na zawsze zostawały, trzy Władze Rząd Narodu Polskiego składać powinny, i z woli Prawa ninieyszego na zawsze składać będą, to jest: *Władza prawodawcza* w Stanach zgromadzonych. *Władza najwyższa wykonawcza* w Królu i Straży, i *Władza Sądownicza* w Juryzdykcyach na ten koniec ustanowionych, lub ustanowić się mających.

Seym, czyli Władza Prawodawcza.

Seym czyli Stany Zgromadzone na dwie Izby dzielić się będą, na Izbę Poselską, i na Izbę Senatorską pod Prezydencyą Króla.

Izba Poselska, jako wyobrażenie i skład wszechwładztwa Narodowego będzie świetnością prawodawstwa; Przeto w Izbie Poselskiej najpierw decydowane będą wszystkie Projekta. 1. Co do Praw ogólnych, to jest: Konstytucyjnych, Cywilnych, Kryminalnych, i do ustanowienia wieczystych podatków. W których to materjach propozycye od Tronu, Woiewództwom, Ziemiom i Powiatom, do roztrząśnienia podane, a przez Instrukcye do Izby przychodzące, najpierwsze do decyzji wzięte być mają. 2. Co do Uchwał Seymowych, to jest: Póberów doczesnych, stopnia

monety, zaciągania długu Publicznego, Nobilitacyi, i innych nadgroń przypadkowych, rozkładu wydatków publicznych, ordynaryjnych, i extra ordynaryjnych, wojny, pokoju, ostatecznej Ratyfikacyi Traktatów związkowych, i handlowych, wszelkich Dyplomatycznych Aktów, i umów do Prawa Narodów ściągających się, kwitowania Magistratur wykonawczych, i tym podobnych zdarzeń głównym Narodowym potrzebom odpowiadających, w których to materjach propozycye od Tronu prosto do Izby Poselskiej przychodzić mające, pierwszeństwo w prowadzeniu mieć będą.

Izby Senatorskiej, złożonej z Biskupów, Wojewodów, z Kasztelanów; i Ministrów pod Prezydencyą Króla mającego Prawo raz dać Votum swoje, drugi raz *paritate* rozwiązywać osobiście, lub nadesłaniem zdania swego do tejże Izby, obowiązkiem jest: 1. Każde Prawo, które po przeysciu formalnym w

Izbie Poselskiej, do Senatu natychmiast przesłane być powinno, przyjąć, lub wstrzymać do dalszej Narodu deliberacyi opisaną w Prawie większości głosów; przyjęcie, moc i świętość Prawu nadawać będzie; wstrzymanie zaś zawiesi tylko Prawo, do przyszłego Ordynaryinego Seymu, na którym, gdy powtórna nastąpi zgoda, Prawo zawieszone od Senatu przyjętym być musi. 2. Każdą uchwałę Seymową, w materjach wyżej wyliczonych, którą Izba Poselska Senatowi natychmiast przysłać powinna, wraz z tąż Izba Poselską, większością głosów decydować, a złączona Izb obydwóch większość, według Prawa opisaną, będzie wyrokiem, i wolą Stanow.

Waruiemy: Iż Senatorowie, i Ministrowie, w obiektach sprawowania się, z urzędowania swego, bądź w Straży, bądź w Kommissyi, *Votum decisivum* w Seymie nie będą mieli, i tylko zasiadać w ten czas w Senacie mają, dla dania explika-

cyi na żądanie Seymu.

Seym zawsze gotowym będzie: Prawodawczy i Ordynaryiny. Rozpocząć się ma co dwa lata, trwać zaś będzie podług opisu Prawa o Seymach. Gotowy, w potrzebach nagłych zwołany, stanowić ma o tey tylko materyi, do ktòrey zwołanym będzie, lub o potrzebie, po czasie zwołania przypadley.

Prawo żadne na tym Ordynaryi-
nym Seymie, na ktòrym ustanowione
było, znoszonym bydź nie może. Kom-
plet Seymu składać się będzie z liczb
Osob niższym Prawem opisaney,
tak w Izbie Poselskiej, jako w Izbie
Senatorskiej.

Prawo o Seymikach, na tera-
niejszy Seymie ustanowione,
jako nayistotniejszą zasadę wolności
Obywatelskiej, uroczyście zabeśpie-
czamy.

Jako zaś Prawodawstwo sprawo-
wane bydź nie może przez wszyst-
kich, i Narod wyręcza się w tey mie-
rze, przez Reprezentantow, czyli

Posłów swoich dobrowolnie wybranych; przeto stanowimy: iż Posłowie na Seymikach obrani w prawodawstwie i ogólnych Narodu potrzebach, podług niniejszey Konstytucyi uważani być mają, jako *Reprezentanci całego Narodu*, będąc składem ufności powszechney.

Wszystko, i wszędzie, większością głosów decydowane być powinno. Przeto *liberum Veto*, Konfederacye wszelkiego gatunku, i Seymy Konfederackie, jako Duchowi niniejszey Konstytucyi przeciwne, Rząd obalające, społeczność niszczące, na zawsze znosiemy.

Zapobiegając z jedney strony gwałtownym, i częstym odmianom Konstytucyi Narodowey, z drugiej, uznając potrzebę wydoskonalenia oney po doświadczeniu Jey skutkow co do pomyślności publiczney, porę i czas rewizyi i poprawy Konstytucyi co lat 25. naznaczamy. Chcąc mieć takowy Seym Konstytucyiny Extra-Ordynaryiny podług osobnego o nim Prawa opisu. VII.

VII.

Król, Władza Wykonawcza.

Zaden Rząd naydoskonalszy bez dzielney władzy wykonawczey stać nie może. Szczęśliwość Narodow od Praw sprawiedliwych, Praw skutek od ich wykonania zależy. Doświadczenie nauczyło, że zaniedbanie tey części Rządu niešťczęściami napelniło Polskę: zawarowawłzy przeto wolnemu Narodowi Polskiemu Władzę Praw sobie stanowienia, i moc baczności nad wszelką Wykonawczą Władzą, oraz wybierania Urzędników do Magistratur; Władzę naywyższego wykonywania Praw, Królowi w Radzie Jego oddaemy: która to Rada *Strażką Praw* zwać się będzie.

Władza Wykonawcza do pilnowania Praw, i onych pełnienia, ściśle iest obowiązana. Tam czynną z siebie będzie, gdzie Prawa dozwalają, gdzie Prawa potrzebuują dozoru exekucyi, a nawet silney po-

mocy. Posłuszeństwo należy się iey zawsze od wszystkich Magistratur, moc przynaglenia nieposłuszne, i zaniedbujące swe obowiązki Magistratury, w iey ręku zostawiamy.

Władza wykonawcza nie będzie mogła Praw stanowić, ani tłumaczyć, Podatkow, i Poborow, pod iakimkolwiek imieniem nakładać, Długow Publicznych zaciągać, Rozkładu dochodow Skarbowych przez Seym zrobionego odmieniać, Woyny wydawać, Pokoiu, ani Traktatu, i żadnego Aktu Dyplomatycznego *definitive* zawierać. Wolno iey tylko będzie, tymczasowe z Zagranicznemi prowadzić Negocyacye, oraz tym czasowe, i potoczne dla bezpieczeństwa i spokoyności Kraiu wynikające potrzeby załatwiać, o których naybliższemu Zgromadzeniu Seymowemu donieść winna.

Tron Polski Elekcyinym przez Familie mieć na zawsze chcemy, i stanowiemy. Doznane klęski Bezkrólewior peryodycznie Rząd wy-

wracających, powinność ubeśpie-
czenia losu każdego mieszkańca Zie-
mi Polskiej, i zamknięcia na za-
wsze wpływów Mocarstw Zagranicz-
nych; Pamięć świętości i fzcze-
ścia Ojczyzny naszej za czasów Fa-
milii ciągle Panujących, potrzeba
odwrócenia od Ambicyi Tronu, ob-
cych, i możnych Polaków, zwróce-
nia do iednomyślnego wolności Na-
rodowej pielęgnowania, wskazały roz-
tropności naszej oddanie Tronu Pol-
skiego Prawem następstwa. Stano-
wiamy przeto, iż po życiu iakiego
Nam dobroć Boska pozwoli, Elektor
dzisieyszy Saski w Polszcze Królować
będzie; Dynastia przyszłych Królów
Polskich zacznie się na Osobie *Fry-
deryka Augusta* dzisieyszego Elektora
Saskiego, którego Sukcessorom *de lum-
bis* z płci Męskiej Tron Polski prze-
znaczamy. Najstarszy Syn Króla
Panującego po Ojcu na Tron nastę-
pować ma. Gdyby zaś dzisieyszy
Elektor Saski nie miał Potomstwa
płci Męskiej, tedy Mąż przez Ele-

ktora za zgodą Stanow Zgromadzonych Còrce Jego dobrany, zaczynać ma linią następstwa w płci męskiej do Tronu Polskiego. Dla czego *Maryę Augustę Nepomucenę Còrkę Elektora* za Infantkę Polską deklarujemy, zachowując przy Narodzie Prawo żadney preskrypcyi podpadać niemogące, wybrania do Tronu drugiego Domu po wygaśnięciu pierwszego.

Każdy Król wstępując na Tron, wykona przysięgę BOGU i Narodowi, na zachowanie Konstytucyi ninieyszey, na *Pacta Conventa*, które ułożone będą z dzisieyszym Elektorem Saskim, iako Przeznaczonym do Tronu, i które tak, iak dawne, wiązać go będą.

Osoba Króla jest Święta, i beśpieczna od wszystkiego. Nic sam przez się nieczyniący, za nic w odpowiedzi Narodowi być niemoże. Nie samowładzcą, ale Oycem i Głową Narodu być powinien, i tym go

Prawo, i Konstytucya ninieysza być
uznaie i deklaruię.

Dochody tak, iak będą w Paktach
Konwentach opisane, i Prerogatywy
Tronowi właściwe, ninieyszą Kon-
stytucyą dla przyszłego Elekta zawa-
rowane, tkniętymi być niebędą mo-
gły.

Wszystkie Akta Publiczne, Try-
bunały, Sądy, i Magistratury, Mo-
nety, Stęple, pod Królewskim iść
powinny Imieniem. Król, które-
mu wszelka moc dobrze czynienia
zostawiona być powinna, mieć bę-
dzie *Jus agramandi na śmierć ska-*
zanych, prócz in Criminibus Status.
Do Króla rozrządzenie naywyższe si-
łami zbroynemi Kraiowemi w czasie
Woyny, i nominowanie Kommen-
dantow Woyśka należeć będzie,
z wolną atoli ich odmianą za wolą
Narodu. Patentować Officyerow,
i mianować Urzędniki podług Prawa
niższego opisu; Nominować Bisku-
pow i Senatorow, podług opisu te-
goż Prawa, oraz Ministrow, iako

Urzędników pierwszych *Władzy Wykonawczej*, Jego będzie obowiązkiem.

Straż, czyli Rada Królewska do dozoru, całości, i exekucyi Praw, Królowi dodana, składać się będzie: 1. z Prymasa, iako Głowy Duchowieństwa Polskiego, i iako Prezesa Komissyi Edukacyney, mogącego być wyznaczonym w Straży przez pierwszego *ex Ordine* Biskupa, którzy rezolucyi podpisywać niemoga, 2. Z pięciu Ministrów; to jest: Ministra Policji, Ministra Pieczęci, Ministra *Belli*, Ministra Skarbu, Ministra Pieczęci do Spraw Zagranicznych. 3. Z dwóch Sekretarzów, z których jeden Protokół Straży, drugi Protokół Spraw Zagranicznych, trzymać będą; obydwaj bez *votum* decydującego.

Następca Tronu z Małoletności wyzredłszy, i przy sięgę na Konstytucyą wykonawszy, na wszystkich Straży posiedzeniach, lecz bez głosu, przytomnym być może.

Marzałek Seymowy, iako na 2. lata wybrany, wchodzić będzie w

liczbę zafiadających w Straży, bez wdawania się w jej rezolucye, jedynie dla zwołania Seymu gotowego, w takim zdarzeniu: gdyby on uznał w przypadkach koniecznego zwołania Seymu gotowego wymagających, rzetelną potrzebę, a Król go zwołać wzbraniał się, tedy tenże Marszałek do Posłów i Senatorów wydać powinien listy okolne, zwołując onych na Sejm gotowy, i powody zwołania tego wyrażając. Przypadki zaś do koniecznego zwołania Seymu są tylko następujące: 1. W gwałtowney potrzebie do Prawa Narodu ściągającej się, a szczerulniey w przypadku Woyny ościenney. 2. W przypadku wewnętrznego zamieszania, grożącego rewolucyą kraiu, lub Kollizyą między Magistraturami. 3. W widocznym powszechnego głodu niebezpieczeństwie. 4. W ofierociałym Stanie Oyczyzny, przez śmierć Króla, lub w niebezpieczney Jego chorobie. Wszystkie rezolucye w Straży roztrząsane będą przez skład wyżej wspomniony. Decyzya Królewska

po wysłuchanych wszystkich zdaniach przeważać powinna, aby jedna była w wykonywaniu Prawa wola; Przeto każda ze Straży rezolucya pod Imieniem Królewskim, i z podpisem ręki Jego wychodzić będzie: Powinna jednak być podpisana także przez jednego z Ministrów zasiadających w Straży, i tak podpisana, do posłuszeństwa wiązać będzie, i dopełnioną być ma, bądź przez Kommissye, bądź przez jakieżkolwiek Magistratury wykonawcze, w tych jednak szczególnie materyach, które wyraźnie ninieyszym Prawem wyłączone nie są. W przypadku gdyby żaden z Ministrów zasiadających decyzji podpisać nie chciał; Król odstąpi od tey decyzji, a gdyby przy niej upierał się; Marszałek Seymowy w tym przypadku upraszać będzie o zwołanie Seymu gotowego, i jeżeli Król spóźniać będzie zwołanie; Marszałek to wykonać powinien.

Jako nominowanie wszystkich Ministrów, tak i wezwanie z nich ie-

dnego od każdego Administracyi wydziału, do Rady swoiey, czyli Straży, Króla jest Prawem. Wezwanie to Ministra do zasiadania w Straży, na lat dwa będzie, z wolnym onego nadal przez Króla potwierdzeniem. Ministrowie do Straży wezwani, w Kommissyach zasiadać nie mają.

W przypadku zaś, gdyby większość dwóch trzecich części wotów sekretnych, obydwóch Izb złączonych na Seymie, Ministra bądź w Straży, bądź w Urzędzie odmiany żądała; Król natychmiast na jego miejsce innego nominować powinien.

Chcąc, aby Straż Praw Narodowych obowiązana była do ścisłej odpowiedzi Narodowi, za wszelkie onych przestępstwa, stanowimy: Iż gdy Ministrowie będą oskarżeni przez Deputacyą do examinowania ich czynności wyznaczoną o przestępstwo Prawa; odpowiadać mają z osoby i majątkow swoich. W wszelkich takowych oskarżeniach Stany zgromadzone prosta

większością wotów Izb złączonych odeśłać obwinionych Ministrów mają do Sądów Seymowych po sprawiedliwe, i wyrównywaiące przestępstwu Ich ukaranie, lub przy dowiedzionej niewinności, od sprawy i kary uwolnienie. Dla porządnego władzy Wykonawczej dopełnienia, ustanawiamy oddzielne Kommissye, mające związek ze Strażą, i obowiązane do posłuszeństwa teyże Straży. Kommissarze do nich wybierani będą przez Seym, dla sprawowania Urzędów swoich w przeciągu czasu Prawem opisanego. Kommissye te są:
1. Edukacyi. 2. Policyi. 3. Woyfka.
4. Skarbu.

Kommissye Porządkowe Woiewódzkie na tym Seymie ustanowione, równie do dozoru Straży należące, odbierać będą rozkazy przez wyżey wspomniane pośrednicze Kommissye *respective* co do obiektów kaźdey z nich Władzy i obowiązków.

VIII.

Władza Sądownicza.

Władza Sądownicza nie może być wykonywaną ani przez Władzę Prawodawczą, ani przez Króla; lecz przez Magistratury na ten koniec ustanowione i wybierane. Powinna być zaś tak do miejsca przywiązana, żeby każdy człowiek blisko dla siebie znalazł sprawiedliwość, żeby przestępny widział wszędzie groźną nad sobą rękę Kraiowego Rządu. 1. Ustanawiamy przeto Sądy pierwszej instancyi dla każdego Woiewództwa, Ziemi, i Powiatu, do których Sędziowie wybierani będą na Seymikach. Sądy pierwszej instancyi będą zawsze gotowe, i czuwające na oddanie sprawiedliwości tym, którzy jey potrzebują. Od tych Sądów iść będzie appellacya na Trybunały główne dla każdej Prowincyi być mające, złożone równie z Osob na Seymikach wybranych. I te Sądy tak pierwszej, jako i ostatniey instancyi, będą Sądami Ziemiańskimi dla

Szlachty, i wszystkich właścicielow
Ziemskich, z kimkolwiek *in Causis Ju-
ris & facti*.

2. Juryzdykcyę zaś Sądowe wszy-
tkim Miastom podług Prawa Seymu
teraznieyszego o *Miastach Wolnych
Królewskich* zabeśpieczamy.

3. Sady Referendarskie dla każdej
Prowincyi osobne mieć chcemy w
Sprawach Włościan wolnych dawne-
mi Prawami Sądowi temu podda-
nych.

4. Sady Ządworne, Affessorskie,
Relacyine, i Kurlandzkie, zachowu-
jemy.

5. Kommissye wykonawcze będą
miały Sady w Sprawach do swej Ad-
ministracyi należących.

6. Oprócz Sądow w Sprawach Cy-
wilnych i kryminalnych, dla wszyst-
kich Stanow będzie Sąd naywyższy
Seymowy zwany. Do którego przy o-
twarcu każdego Seymu obrane będą
Osoby. Do tego Sądu należeć mają
występki przeciwko Narodowi i Kró-
lowi, czyli *Crimina Status*.

Nowy *Codex* Praw Cywilnych i kry-
minalnych przez wyznaczone przez
Seym Osoby spisać rozkazujemy.

IX.

Regencya.

Straż będzie oraz Regencyą, ma-
jąc na czele Królową, albo w Jey
nieprzytomności Prymasa. W tych
żch tylko przypadkach mieysce mieć
może Regencya: 1. W czasie mało-
letności Króla. 2. W czasie niemocy
trwałe pomieszanie zmyśłow sprawu-
iącey. 3. W przypadku, gdyby Król
był wzięty na wojnie. Małoletność
trwać tylko będzie do lat 18. zupeł-
nych; a niemoc względem trwałego
pomieszania zmyśłow deklarowaną
być nie może, tylko przez Seym go-
towy większością wotow trzech czę-
ści przeciwko czwartey Izb złączo-
nych. W tych przeto trzech przy-
padkach Prymas Korony Polskiej
Seym natychmiast zwołać powinien;
a gdyby Prymas tę powinność zwłó-

czył; Marszałek Seymowy Listy o-
kolne do Posłów i Senatorów wyda.
Seym gotowy urządzi kolej zasiada-
nia Ministrów w Regencyi, i Królo-
wą do zastąpienia Króla w obowiąz-
kach Jego umocuje. A gdy Król w
pierwszym przypadku z małoletności
wyidzie, w drugim do zupełnego przy-
idzie zdrowia, w trzecim z niewoli
powróci; Regencya rachunek z czyn-
ności swoich oddać mu powinna, i
odpowiadać Narodowi za czas swego
urzędowania, tak, jak jest przepisa-
no o Straży, na każdym Ordynaryi-
nym Seymie, z Osob i majątkow
swoich.

X.

Edukacya Dzieci Królewskich.

Synowie Królewscy, których do
następstwa Tronu Konstytucya prze-
znacza, są pierwszemi Dziećmi Oy-
czyzny; Przeto bacznosc o dobre ich
wychowanie do Narodu należy, bez
uwłoczenia iednak Prawom Rodzi-

cielskim. Za Rządu Królewskiego sam Król z Strażą, i z wyznaczonym od Stanow *Dozorcą Edukacyi Królewicow*, wychowaniem ich zatrudniać się będzie. Za Rządu Regencyi, taż z wspomnianym *Dozorcą Edukacyą* ich powierzona mieć sobie będzie. — W obydwóch przypadkach *Dozorca* od Stanow wyznaczony, donosić winien na każdym Ordynarynym Sejmie o Edukacyi i postępku Królewicow. Kommissyi zaś Edukacyney powinnością będzie podać układ Instrukcyi i Edukacyi Synow Królewskich, do potwierdzenia Seymowi; a to, aby iednostayne w wychowaniu ich prawidła wpaiały ciągle, i wczesnie w umysły przyszłych następcow Tronu Religią, miłość cnoty Ojczyzny, Wolności, i Konstytucyi Kraiowej.

XI.

Sila Zbroyna Narodowa.

Narod winien iest sobie samemu obronę od napaści, i dla przestrze-

gania całości swoiey. Wszyscy prze-
to Obywatele są obrońcami całości i
swobod Narodowych. Woyśko nic
innego nie jest, tylko wyciągnięta
siła obronna i porządna, z ogólney
siły Narodu. Narod winien Woyśku
swemu nadgrode i poważenie za to,
iż się poświęca iedynie dla iego obro-
ny. Woyśko winno Narodowi strze-
żenie granic, i spokoyności powsze-
chney; słowem, winno być jego
naysilnieyszą tarczą. Aby przeznacze-
nia tego dopełniło niemylnie, po-
winno zostawać ciągle pod posłuszeń-
stwem Władzy wykonawczey, sto-
sownie do opisow Prawa; powinno
wykonać przysięgę na wierność Na-
rodowi i Kròlowi, i na obronę Kon-
stytucyi Narodowey. użytym być
więc Woyśko Narodowe może na o-
gólną Kraiu obronę, na strzeżenie
Fortec i granic, lub na pomoc Pra-
wu, gdyby kto Exekucyi Jego niebył
posłusznym.

Paisan *de Lawlow*

C. Antonini Gr.

*Nie dla moray satisfakcy, ale' abym dat paxylstad iak
moxina bydr' ciwykonnym w spoteownosci zachowuwage
nowomosci Ouyrynce y Terolowi.*

XVIII. 1. 4299.

mf. 112412.